

МОЇ ЗУСТРІЧІ З В.П. ПЕТРОВИМ

Ми з Віктором Платоновичем Петровим познайомилися в 1959 р., коли я почала постійно працювати в штаті Інституту археології АН УРСР. Спочатку я працювала в фондах інституту, — готувала археологічні матеріали до перевезення їх на вул. Кірова, 4, куди повинен був переїхати наш інститут. Коли роботу по перевезенню було закінчено, мені забажалося опублікувати колекцію трипільського поселення з с. Гарбузин на р. Росі. Ця колекція була зібрана В.П. Петровим під час розвідок Кременчуцької експедиції в 1958 р. Я звернулася із проханням до Віктора Платоновича дозволити мені опублікувати ці матеріали і він люб'язно дозволив це.

Вперше доводилося мені писати статтю українською мовою, для мене це було зовсім нова справа. Бо я приїхала до Києва з далекого від України Уралу після закінчення Пермського університету. Працюючи над статтею, я прагнула «вбити двох зайців»: по-перше, вивчити українську мову і, по-друге, — набутти навички дослідницької роботи із зовсім новими для мене матеріалами. Для цього я попросила В.П. Петрова, В.М. Даниленка, О.І. Тереножкіна та В.А. Іллінську прочитати мою скромну статтю та надати свої зауваження перед тим, як я віддам статтю до редакції «Археології»: всі вони дали мені свою згоду надати таку допомогу, але які ж були дивовижні наслідки: якщо перші два автори говорили мені одне, то два останні — зовсім протилежне. Вже не пам'ятаю всіх деталей тих подій, але дуже добре пам'ятаю свої враження. Відгуки В.П. Петрова та В.М. Даниленка були схожі між собою — обидва дуже обережно поставилися до моїх ідей і до спроби в українській мові.

Віктор Платонович завжди imponував мені як людина дуже розумна, вихована й інтелігентна, його відзнакою була дуже висока моральна чистота. Мені здавалось навіть, що В.М. Даниленко заздирив йому саме в цьому. В останні роки його життя, коли він ішов до Інституту та проходив повз наш відділ до свого слов'янського, я дуже часто зустрічала його і ми розмовляли. Він уже тоді був літнім чоловіком, невеличким на зріст, в окулярах, завжди акуратний, витриманий та небагатослівний.

Одного разу, коли я була на розкопках на хуторі Миклашевському з М.П. Кучерою, де досліджувалося вперше в Укра-

їні кругле болотяне давньоруське городище, слов'янський відділ прибув до нас майже в повному складі (В.П. Петров, Б.Б. Копилов, М.Ю. Браичевський, В.Й. Довженок та ін.). Ми показували розкоп, в якому були розчищені горілі конструкції вала городища. Всю цю компанію археологів треба було влаштувати на ночівлю в нашій експедиційній кімнаті, але в них не було ніяких постільних речей. Тоді ми принесли копию сіна і розстелили її на всю кімнату, всі вчені лягли спати на цьому сіні. Після розмов все стихло. Зненацька нічну тишу прорізав лемент В.Й. Довженка: «Ой-ой, что это?» Спокійний голос Віктора Платоновича відповів йому: «Это мои ноги». Всі розсміялися і вже потім спокійно спали до ранку.

Мені Віктор Платонович завжди подобався як розумна і взагалі незвичайна людина, але для мене було помітно, що ставлення до нього його колег було не дуже добре. Н.М. Кравченко з'ясувала мені чому. Справа в тому, що на початку останньої світової війни в Віктора Платоновича було одібрано науковий ступінь, тому всі вважали його ворогом народу, чому вони були повинні терпіти його в своєму відділі — вони цього не розуміли.

Несподівано для всього колективу сталося розсекречування діяльності Віктора Платоновича під час війни в тилу ворога. Його нагородили орденом Великої Вітчизняної війни за військові заслуги перед Вітчизною. Віктор Платонович повинен був убити Гітлера, коли той приїздить на територію окупованої України. Але Гітлер не поїхав в Україну й завдання Петровим не було виконане, та до кінця 60-х років не було можливості до розсекречування його як розвідника.

У той час ми з Н.М. Кравченко багато розмовляли про Віктора Платоновича, вона також дала мені прочитати його невеличку книгу «Доктор Серафікус», яку було видано чи то в перші роки радянської влади, чи ще раніше. Тепер я мало що пам'ятаю із цієї книги, але дуже добре пам'ятаю враження від цього художнього твору Віктора Платоновича. Я була в захваті від безумовної своєрідності стилю, змісту, композиції, крім того, ця повість відзначалася незвичайністю змісту, глибиною, витонченістю мови.

Тоді ж стало відомо, що під час війни при виконанні завдання, Віктор Платонович загубив зв'язок із Центром. Зустрівши Є.В. Махно в окупованому Києві, він попросив її передати одному їх знайомому записку, але Євгенія Володимирівна не передала її, спалила. Про це я розмовляла з Віктором Пла-

тоновичем та Євгенією Володимирівною. Віктор Платонович сказав, що в записці не було нічого компрометуючого, отже по одержанні її адресатом було б з'ясовано, що Віктор Платонович живий і готовий до виконання особового завдання. Євгенія Володимирівна, як вона сама мені казала, боялася провокації, тому й спалила записку. Я кажу це не для осуду її вчинку, а задля правди подій.

Після розкриття діяльності Віктора Платоновича як розвідника, стали друкуватися його монографічні дослідження, на жаль третя з них із друку вийшла вже коли Віктор Платонович помер, бо стан його здоров'я різко погіршувався, він ослаб на очах. Ми з Н.М. Кравченко приходили до нього додому і завжди бачили його за робочим столом. Мене вразила простота домашнього обладнання — нічого зайвого. Його дружина Софія Федорівна була також чарівною, хоча і старою жінкою із дуже живим поглядом, рухлива і дуже приємна у зверненні до нас. Ми старалися не часто бувати в них, бо нам було незручно відволікати його від роботи. Невдовзі він помер, так і помер за своїм робочим столом.

Ми, його колеги, дуже вболівали за нього, тому що він так мало пожив із того часу, коли йому не треба було ховатися, його людську гідність було відроджено й оцінено, заслуги винагороджено.

Я з художником нашого інституту М.І. Тригубом (тепер також покійним) ще два рази відвідала Софію Федорівну. У неї була збірка поезій Зерова, який був її першим чоловіком. М.І. Тригуб дуже хотів прочитати їх. Другого разу ми з Тригубом відвідали Софію Федорівну, щоб повернути цю збірку Зерова. Більше я її не бачила.

Пам'ять про В.П. Петрова залишиться назавжди в моєму серці як про людину надзвичайно світлу, високої моральної чистоти, уважну та добру. Такі зустрічі рідкісні й не забуваються ніколи.

20.03.2001

Підготовки тексту здійснено В.М. Корписовою, в архіві якої зберігається рукопис.